

SZÓASSZOCIÁCIÓS VIZSGÁLAT TESTNEVELÉS ÓRÁN A RÖPLABDA SZABÁLYOK ELMÉLETI OKTATÁSÁBAN

A STUDY ON WORD ASSOCIATION WHEN TEACHING THE THEORETICAL RULES OF VOLLEYBALL IN PHYSICAL EDUCATION

Nagy Zsuzsa¹, Müller Anetta²

¹ Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola

² Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar

Összefoglaló

A testnevelés tantárgy – a többi tantárgyhoz hasonlóan – sajátos műveltségtartalommal bír és elsődleges célja, hogy a mozgásos cselekvésen keresztül a személyiséget formálja. Ebből a szempontból egy a tantárgyak közül.

Ugyanakkor az egyetlen a tantárgyak közül, amely a test, a fizikum fejlesztésével foglalkozik, de a testnevelés és a sport belső értékei alatt, annak csak rá jellemző műveltségtartalmát értjük.

„A műveltségtartalom kifejezés gyűjtőfogalom, amely magába foglalja a mozgásos cselekvések rendszerét, valamint a hozzájuk kapcsolódó intellektuális ismereteket” (RÉTSÁGI 2011).

A testnevelés órán különböző mozgásos cselekvések tanulása, gyakorlása zajlik, melynek jelentősége, hogy a tanulók motoros képességét, fizikai fittségét (MÜLLER et. al. 2013. MÜLLER

et.al.2017), mentális egészségét (BORBÉLY-MÜLLER 2008) egyaránt fejleszti. Prevenciót jelenthet nagyon sok deformitás vagy betegség kialakulásában, így az egészség megőrzéséhez, megtartásához is hozzájárul (MOSONYI et.al. 2013., MÜLLER 2015). Az elmúlt években ezt felismerte több multinacionális élelmiszeripari vállalat is (Danone, Nestlé), melyek különböző programokkal támogatják az iskolás gyerekek rendszeres testmozgását (RÁTHONYI-ODOR – RÁTHONYI, 2016).

Az iskolai testnevelés csak akkor tekinthető eredményesnek, ha a diákok megszeretik és igénylik a rendszeres testmozgást. Ehhez olyan tartalommal kell megtölteni az iskolai testnevelés foglalkozásait, amely komoly, erőfeszítést igénylő (azaz legyen fejlődést inspiráló kihívás), de ugyanakkor minden tanuló számára biztosítson sikereket és szórakozást. Ez, a sokszor erősen különböző tanulókhöz alkalmazkodó (differenciált) tantárgyi munka a sportszakemberek, a testnevelő tanárok feladata (H. EKLER, 2013). A kutatásban bemutatott új módszerrel egy eddig még nem alkalmazott eljárást mutatunk be.

Kulcsszavak: testnevelés, szóasszociáció, elméleti oktatás, röplabda

Abstract

Physical Education as a subject – much like other subjects – has its own literary and educational content and the primary goal is the transference of that knowledge. In this respect, it is but one subject. At the same time it is unique, being the only subject dedicated to improving the body and

the physique, yet “when we talk about the internal values of physical education, we only refer to its own literary and educational content. The meaning of this phrase includes the system of movement-based activities as well as the related intellectual knowledge” (RÉTSÁGI, 2011). Physical Education lesson students learn and practice movement-based activities, the importance of which is to improve

their motor abilities, physical fitness (MÜLLER et al., 2013. MÜLLER et al., 2017) and mental health (BORBÉLY – MÜLLER, 2008). It may facilitate the prevention of numerous deformities or ailments, thus contributing to the preserving and of one's health (MOSONYI et al., 2013., MÜLLER, 2015). For the past few years, multinational food companies (e.g. Danone and Nestlé) have also realised this, as they began to promote various programmes to support the regular physical activities of schoolchildren (RÁTHONYI – ODOR – RÁTHONYI, 2016). Physical Education in schools can only be considered effective if students come to appreciate and begin to feel the need for regular physical activities. For that purpose PE lessons are needed to be filled with content that is serious, requires effort (i.e. it should be a challenge that inspires improvement), but at the same time it provides every student with feelings of success and enjoyment. This work, which at many times adapts to vastly different students (i.e. differentiates), is the duty of sport specialists and PE teachers (H. EKLER, 2013).

Key words: Physical Education, word association, theoretical rules, volleyball

BEVEZETÉS

Számos kutatás ismert, mely a testnevelés tantárggyal, annak oktatásmódszertanával, a testnevelő szakemberképzéssel, a tantervekkel vagy akár a mindennapos testnevelés bevezetésének tapasztalataival foglalkozik.

A megválasztott módszereket alkalmazása segíti a testnevelőt, hogy sikeresen fel tudja mérni a beérkező tudást és így adekváтан tudja előkészíteni az ismeretátadás szintjét, a megfelelően kialakított motiváló hatékony környezetet, amire a későbbi eredményes alkalmazáskor építeni fog. Ehhez elengedhetetlenül fontos az IKT kompetenciák (statisztikai kimutatások, bemutatók és táblázatok készítése) fejlesztése a pedagógusoknak (CZEGLÉDI, 2007; CZEGLÉDI, 2016; RÁTHONYI et al., 2014; RÁTHONYI et al., 2017).

Kutatásunk kezdeti stádiumában, arra voltunk kíváncsiak, hogy a tanulók milyen ismeretekkel érkeznek a röplabda sportágban és az általunk megadott hívószavakra (röplabda szakkifejezések) milyen képzettársításokat adnak.

A szóasszociációs módszer pedagógiai alkalmazására a kognitív pszichológia kibontakozása teremtette meg az elméleti alapot. A képzetek és fogalmak többé-kevésbé összefüggő, állandóan változó relációs rendszerének, hálózatának feltételezésével jól értelmezhetővé vált – többek között – a tanulás, az ismeretek gazdagodása, az egyes fogalmak kapcsolatrendszere és felidézhetősége is (GAGNÉ, 1985 idézi KOROM, 1998).

A szóasszociációnak a tudásszerkezet feltárására, változásainak vizsgálatára elsősorban a természettudományok területén került sor az 1980-as évektől. Hazánkban először 2009-ben számoltak be ilyen jellegű vizsgálatokról (KLUKNAVSKY – TÓTH, 2009). A szóasszociációs módszerek alkalmazása jelentős szerepet tölt be a nyelvészeti kutatásokban (KOVÁCS, 2013), valamint a reklámpia sem kerülte el ennek a módszernek az alkalmazását illetve felhasználását (KOVÁCS, 2012).

EMPIRIKUS VIZSGÁLAT

A KUTATÁS CÉLJA, KUTATÁSI KÉRDÉSEK

A testnevelésben ezt a módszert (szóasszociációs vizsgálat) eddig még nem alkalmazták, ezért szükségét éreztük ennek kipróbálását, bár „a mozgásban elsősorban a cselekvéses faktor játszik szerepet, a mozgás kivitelezéséről, a felhasználás módjáról, hasznosíthatóságáról, a szabályokról stb. rengeteg az elméleti információ is, ami a verbális tanulás részét képezi” (H. EKLER, 2013).

A kutatás a következő kérdéseket veti fel:

1. Alkalmas-e a szóasszociációs módszer a tanulóknál a röplabda szabályok fogalmi rendszerének vizsgálatára?
2. Kimutathatók-e, hogy a röplabda sportban jártas tanulók és a csak testnevelés órán elsajátított tudással rendelkező tanulók asszociációs értékei között találunk összefüggést?
3. Hogyan jelenik meg a szóasszociációs módszerrel feltárt fogalmi struktúrában a röplabda szabályok ismerete és a gyakorlati tapasztalat?

MÓDSZER

2018 januárjában egy budapesti szakközépiskola 9-10. évfolyamos tanulói körében a második röplabda tematikus egység diagnosztikus felmérésekor a szóasszociációs módszert alkalmaztuk, annak érdekében, hogy képet kapjunk a tanulók ismeretéről a röplabda szabályokat illetően.

A vizsgálatban 3 osztály vett részt (n=86) ebből bemutatásra a 10-es osztályt választottuk ki (n=23) és a Testnevelési Egyetem röplabda utánpótlás egyik csapatát, akik ebben az iskolában ezen évfolyamon folytatják tanulmányaikat (n=9). Ebből arra következtetünk, hogy nekik a képzettársítás más aspektusai fognak előtérbe kerülni. A vizsgálatban csak fiú tanulók vettek részt.

Az osztály jellemzője, hogy tavaly már találkoztak a röplabda mozgásanyagával és órán a szabályoknak megfelelően alkalmazták játékszituációban.

A vizsgálat körülményeit tekintve, a felmérés a tanórán történt összesen az óra egy negyedét vette igénybe. A tanulók egy-egy hívószóra 1 percet kaptak, ez alatt kellett asszociálni a megadott szavakra minimum 5- maximum 10 válasz volt adható.

A hívószavaknál megjelenhettek „megoldásként” ugyanazok a szavak és akár maguk a hívószavak is.

Ezeknek a válaszoknak az elemzéséből képet kaptunk, hogy az adott tanuló, valamint az adott csoport, milyen fogalmi ismeretekkel rendelkezik, ez alapján építhető a következő óra illetve a röplabda tanítási egység ezzel megkönnyítve a testnevelő tanár munkáját.

Az élsportban a szabályok ismeretére és a betartására vonatkozó hívószavak összeállításával lehet a módszert hasznosítani.

EREDMÉNYEK

A válaszok elemzéséhez, az egyes fogalmak kapcsolati erősségének meghatározásához minden fogalompár esetén tanulóként kiszámítottuk a Garskof–Houston-féle kapcsolati

együtthetőt majd ezek átlagát vettük. Az így kapott átlagok felhasználásával ábrázoltuk az osztály illetve a röplabda csapat fogalmi hálóját.

A kutatásokban (BAHAR, 1999; CARDELLINI, 2008; NAKIBOGLU, 2008) 0,05-onként csökkentik a kapcsolati állandó értékét. Ez a mi vizsgálatunkban a vizsgált személyek száma miatt sokszor nem okozott volna változást a gráfban, ezért néhány esetben a 0,05 többszöröseivel csökkentettük a kapcsolati együtthető értékét.

A kutatásban a diagnosztikus órán mért adatokat mutatjuk be, amit ismeretátadás követ majd. A következő publikációban tárgyaljuk a szabályok számonkérése után mért hívószavakra adott válaszokat.

A hívószavak hivatalos definíciók szerint – a Röplabdázás Hivatalos Játékszabályai 2017-2020 (I01) alapján – a következők voltak:

*Csapat, *Labdaérintés, *Állásrend, *Pontszámítás, *Forgásrend, *Támadóérintés, *Zóna, *Kapitány, *Sánc

Az osztály eddig csak verbálisan és tapasztalati úton kapott információt a röplabda szabályairól.

A szóasszociációs kapcsolati együtthetőjük (1. ábra) alapján megállapíthatjuk, hogy a támadóérintés és a labdaérintés között van a legszorosabb kapcsolat, míg a kapitányról leginkább érzelmi alapú asszociációk jutottak az eszükbe (2. ábra).

	csapat	labdaérintés	állásrend	pontszámítás	forgásrend	támadóérintés	zóna	kapitány	sánc
csapat		0,009	0,006	0,010	0,009	0,033	0,017	0,019	0,005
labdaérintés			0,034	0,001	0,020	0,114	0,003	0	0,057
állásrend				0	0,027	0,039	0,002	0,002	0,021
pontszámítás					0,019	0,001	0,004	0	0,004
forgásrend						0,029	0,029	0,005	0,010
támadóérintés							0,022	0,015	0,047
zóna								0,024	0,002
kapitány									0
sánc									

1. ábra A hívófogalmak közötti kapcsolati együtthetők

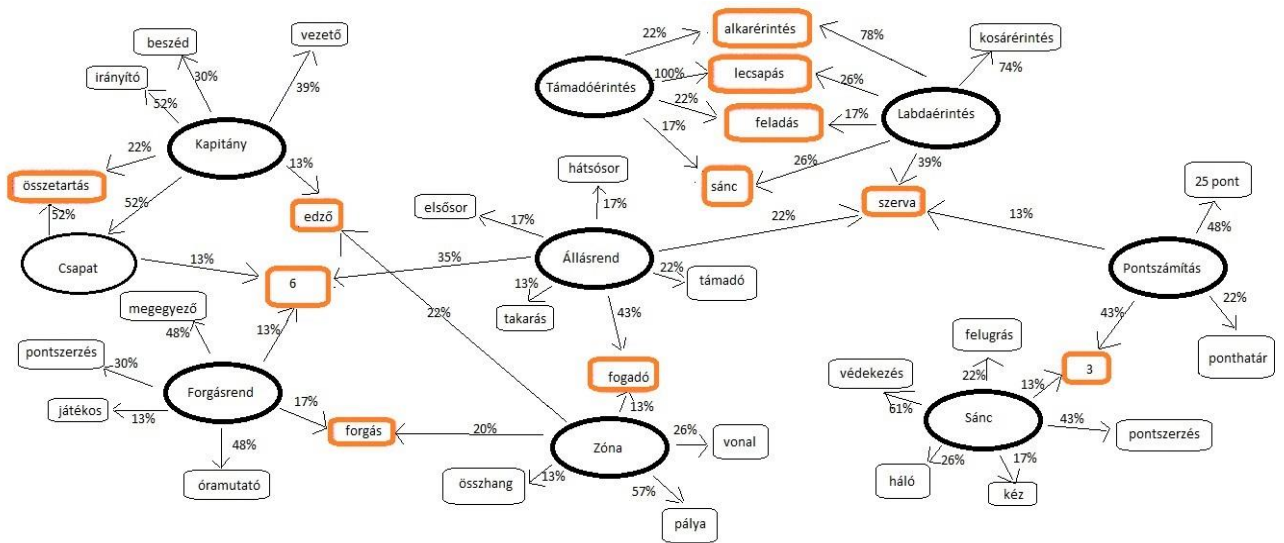
Forrás: saját forrás

Kapitány	%
Beszéd	30
Vezető	39
Edző	13
Összetartás	22
Irányító	52

2. ábra A kapitány hívófogalomra adott válaszok

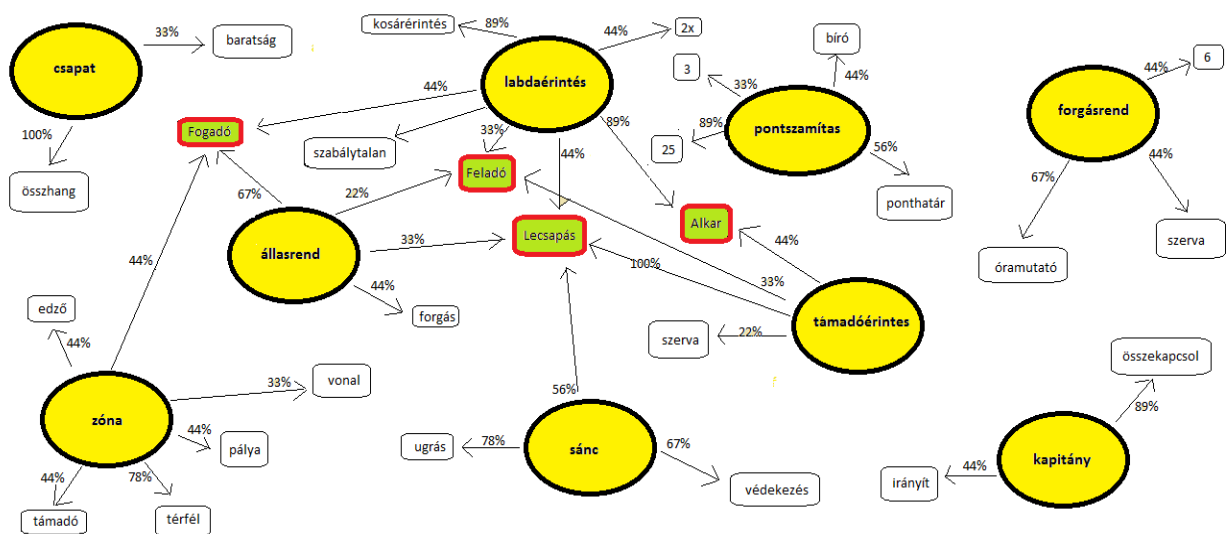
Forrás: saját forrás

Az osztály válaszaiból következik, hogy nem tudják elkülöníteni a támadóérintés és a labdaérintés közötti különbséget. A támadóérintés hívófogalomra nem érkezett olyan asszociáció, amely más hívófogalommal összekapcsolhatná, ellentétben a röplabdás csapat vizsgálatában, ahol láthatjuk (3. ábra), hogy a támadóérintés kapcsolódik a labdaérintéshez, a sánchoz és az állásrendhez. A tudatosság, a szabályok alaposabb ismerete és a szabályok közötti átfedés jelenik meg.

3. ábra A hívófogalmak közötti kapcsolat az osztály vizsgálatában
 Forrás: saját forrás

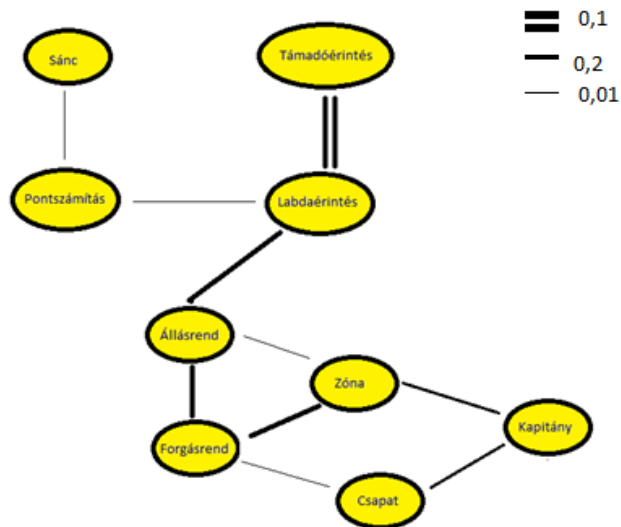
Az osztályban nincs olyan hívófogalom, amelyik nem kapcsolódik egyik hívófogalomhoz sem, ellentétben a röplabdacsapat tagjainak a vizsgálatában. (4. ábra)

4. ábra A röplabdacsapat hívófogalmak közötti kapcsolat

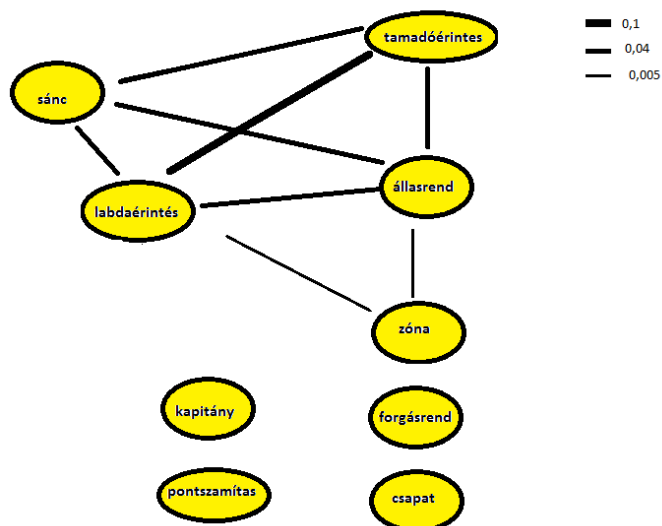
Forrás: saját forrás

A hívószavak közötti kapcsolat alapján láthatjuk az osztályon belül a fogalmi kapcsolatokat. (5. ábra)

5. ábra Az osztály fogalmi hálójának alakulása
Forrás: saját forrás

Összehasonlítva a röplabda csapat és az osztály asszociációs képzetét, a gyakorlati tapasztalat és a győzelem eléréséhez szükséges képzeteket gyakrabban társítják a csapat tagjai a labdaérintés, a támadóérintés, a sánc és az állásrend négyes fogalmi hálójához (6. ábra), míg az osztály nem versenyző tagjai hálójában, a hívófogalmi kapcsolatok más strukturális képet mutatnak (5. ábra).

6. ábra A röplabda fogalmi hálójának alakulása
Forrás: saját forrás

MEGBESZÉLÉS

A vizsgálatunk alapján megállapíthatjuk, hogy a szóasszociációs módszer alkalmas az egyes tanulók és tanulócsoportok tudásszerkezetének vizsgálatára. A felmérés a gyakorlatban gyors, a tanulók számára érdekes. Kiértékelése hosszabb időt vesz igénybe, de vannak kutatások és fejlesztések (CZÉKMÁN et al., 2017), amelyek arra hivatottak megoldást találni, hogy gyorsítsák ezeket a folyamatokat.

A szakmailag nem releváns fogalmi kapcsolatok felszínre hozzák az esetleges fogalmi zavarokat, aminek segítségével könnyebben lehet tisztázni a tanulók hibás ismereteit.

A teszt hívószavaira adott asszociációk átfedéséből kiszámíthatjuk a fogalmak kapcsolódásának erősségét kifejező kapcsolati együtthatót, melyekből látványosan (ami motiválón hat a tanulók tanulására) ábrázolhatjuk.

ÖSSZEFOGLALÁS

A kutatásunk első lépéseként a beérkező tudásszerkezetet mértük fel, következő lépésként a tudás átadás és beépítés után fogjuk megmérni, ugyanezen hívószavakkal a változást, a testnevelésre jellemző M-B-GY (magyarázat-bemutató-gyakoroltatás) egységének alkalmazásával, ez alapján a harmadik mérést a tudás, készség szintű alkalmazása után fogjuk felmérni és összehasonlíttjuk a három mérés eredményét.

Célunk a későbbiekben összehasonlítani a fogalmi tudást és a gyakorlati tudást. A gyakorlati tudás mérésére a labdajátékokban már volt mérés (NAGY, 1997), de a kettő összevetéséről még nincs szakirodalmi forrásunk.

IRODALOMJEGYZÉK

- Borbély, A., & Müller, A. (2008): A testi-lelki harmónia összefüggései és módszertana. *Valóság-Térkép-6. PEM tanulmányok*, 211. p.
- Bousfield, W., Whitmarsh, G. A. & Denick, J. J. (1958): Partial response identities in verbal generalization. *Psychological Reports*, 4, 703–713.
- Cardellini, L (2008).: A note on the calculation of the Garskof-Houston relatedness coefficient, IN: *Journal Of Science Education*, 9, (1), 48–51.
- Cardellini, L. & Bahar, M. (2000): Monitoring the learning of chemistry through word association tests. *Australian Chemistry Resource Book*, 19, 59–69.
- Chachapuz, A. F. C. & Maskill, R. (1987): Detecting changes with learning in the organization of knowledge: use of word association test to follow the learning of collision theory, IN: *International Journal Of Science Education*, 9, 491–504.
- Cofer, C. N. (1958): Comparison of word associations obtained by the methods of discrete single word and continued association, *Psychological Reports*, 4, 507–510.
- Czeglédi, L. (2007): IT kompetenciák az információs társadalomban: Haladunk vagy maradunk? In: Lehoczky L. & Kalmár L. (szerk.) *microCAD 2007*, M szekció: 27. International Scientific Conference. 246 p. Miskolci Egyetem Innovációs és Technológia Transzfer Centrum, 25-30.

- Czeglédi, L. (2016). Oktatástámogatás: felelősség és minőség. In: Karlovitz János Tibor (szerk.): *Társadalom, kulturális háttér, gazdaság: IV. IRI Társadalomtudományi Konferencia. 488. CDC: The Association Between School-Based Physical Activity*
- Czékmán B., Kiss J., & Tóth Z. (2017): Tudásszerkezet-vizsgálat online szóasszociációs teszttel
- Daru K. & Tóth Z. (2014): A szóasszociációs módszer alkalmazhatósága óvodások időjárással kapcsolatos tudásszerkezetének vizsgálatára. In: Bárdos J., Kis-Tóth L. C. Racsko R. (szerk.): *Új kutatások a neveléstudományokban* (pp. 51-62.). Eger: Líceum Kiadó
- Fatalin, L. (2008): Hierarchikus fogalmi struktúrák vizsgálata gráfokkal. PhD értekezés. DE Matematikai és Számítástechnikai Doktori Iskola, Debrecen
- Habók A. (2008): Fogalmi térképek. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 63, (3), 519-546.
- Kluknavszky Á. & Tóth Z. (2009): Tanulócsoporthoz kapcsolatos fogalmak vizsgálata szóasszociációs módszerrel. *Magyar Pedagógia* 109. (4), 321-342.
- Kristonné Bakos M., Szalay G., Müller A. & Seres J. (2007): Testnevelés, mint tantárgy és a testnevelő tanárok tantestületi megítélése. *Acta Academiae Pedagogicae Agriensis*, XXXIV, 81-97. p.
- Müller A. & Könyves E. (2006): A testnevelő tanárok kapcsolódási pontjai az egészségturizmushoz. *Acta Academiae Pedagogicae Agriensis - Az Eszterházy Károly Főiskola tudományos közleményei*, XXXIII, 119-132. p.
- Nagy Zs. & Müller A. (2016): The quantification of derivation in the volleyball thematic unit. In: Nagy Melinda & Poracová Jana (szerk.): *Trendek és eredmények a biológiai kutatás és oktatás terén*, (pp. 55-62.) Komárno: Selye János Egyetem Tanárképző Kara
- Nagy É. (1997): A Galois-gráf alkalmazása a testnevelés oktatásban. In: *Iskolakultúra*, 11, 3-11.
- Pukánszky B. & Németh A: Neveléstörténet.
<http://magyarirodalom.elte.hu/nevelestortenet/08.04.html>
- Ráthonyi G., Bácsné Bába É., & Szilágyi R. (2017): Innovatív eszközök alkalmazása a Debreceni Egyetem sportszervező képzésében. *Taylor: Gazdálkodás- és Szervezéstudományi Folyóirat: A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei IX.* 3-4, 173-181.
- Ráthonyi-Odor K., Ráthonyi G., & Borbély A. (2016): Sportolni jó – felelősen a sport népszerűsítéséért. *Agrártudományi Közlemények/Acta Agraria Debreceniensis*, 67, 71-76.
- Ráthonyi G., Várallyai L., Nagyné Polyák I., & Pető K. (2014): Educational experiences of a tourism software (front office system) at the University of Debrecen. *IN Journal Of Ecoagritourism* 10, (1), 160-168.
- Rétsági E., H. Ekler J., Nádori L., Woth P., Gáspár M., Gáldi G., Szegterné Dancs H. (2011): Sportelméleti ismeretek, *Dialóg Campus Kiadó*
- Szabó B., Széles-Kovács Gy., Müller A., & Seres J. (2007): A testnevelés tantárgy kompetencia alapú tanításának tervezése a tanítási egységek és a tanórák alapján. *Acta Academiae Pedagogicae Agriensis*, XXXIV, 123-137.
- I01:
https://www.uzletliga.hu/dokumentumok/hivatalos_teremroplabda_jatekszabaly_2017-2020.pdf